

Állásfoglalás a felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek életkor- meghatározásáról Európában

2012

Az Európai Bizottság Daphne III programjának anyagi támogatásával

A Felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek Európában program (SCEP) a nemzetközi Save the Children szövetség¹ néhány tagjának és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) közös kezdeményezésére jött létre. A folyamatosan bővülő hálózat ma már több olyan civil szervezetből áll Európa szerte, amelyek partnerként szorosan együttműködnek a Menekültügyi Főbiztossággal (UNHCR). (A magyar jogi terminológia a kísérő nélküli kiskorú fogalmát használja.; a Szerk.)

A program célja az Európába érkező vagy Európán átutazó, felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek érdekeinek védelme egy közös politika kialakításán és a legjobb gyakorlatok alkalmazásán keresztül nemzeti és európai szinten egyaránt. Az SCEP tágran határozta meg a „felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermek” fogalmát; a definíció leszögezi, hogy vannak olyan gyermekek, akik látszólag kísérővel vannak, de a gyakorlatban a mellettük lévő felnőtt vagy nem tudja gondjukat viselni, vagy nem alkalmas erre a feladatra. Az SCEP definíciója szerint a felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermek „aki 18. életévét még nem töltötte be és származási országán kívül tartózkodik, elszakítva szüleitől, vagy jog/szokásjog szerinti elsődleges gondviselőjétől”².

A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek jogainak védelmét szolgáló alapelvek, politikák és gyakorlatok világos és egyértelmű áttekintése érdekében az SCEP az UNHCR-rel közösen kidolgozta az *Állásfoglalás a példaértékű gyakorlatról* című dokumentumot, amely többek között olyan konkrét folyamatokkal kapcsolatban ismerteti a követendő gyakorlatokat, mint a személyazonosság megállapítása, az életkor-meghatározás, a gyámság, az ideiglenes gondozás és a gyermek mindenképp felett álló érdekének meghatározása egy tartós megoldás alkalmazása érdekében. 2009-ben az UNICEF részt vett a jelen dokumentum 4., átdolgozott kiadásának munkálataiban, és támogatta az új kiadást³.

Az SCEP stratégiájában a prioritásként meghatározott területek egyike az életkor-meghatározás. A stratégia – amelyre a hálózati partnerek munkája is épül – hosszú távú célja annak biztosítása, hogy „az ismeretlen korú, felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek az *Állásfoglalás a példaértékű gyakorlatról* című dokumentumban leírtakkal összhangban lévő életkor-meghatározási módszerek és eljárások alkalmazása révén élvezhessék a nemzeti és nemzetközi jogrendszerek által számukra biztosított jogokat (különösen a védelemhez való jogot).

A dokumentum túlnyomó részét Maria Antonia Di Maio állította össze. Az anyagot ellenőrizték és szerkesztették: Sarah Di Giglio, Takács Emőke, Heinz Fronck, Thale Skybak, Terry Smith és Lise Bruun. A dokumentum elkészítéséhez felbecsülhetetlen értékű segítséget nyújtott az SCEP hálózatához tartozó számos civil szervezet, valamint Rebecca O'Donnell, a Save the Children EU brüsszeli irodájának munkatársa. Köszönet Virginia Rodrigueznek és Roberto Callejanak az állásfoglalás tartalmi irányvonalához adott ötleteikért. A dokumentum elkészítését értékes megjegyzésekkel és javaslatokkal segítette Sir Al Aynsley-Green, Annemieke Keunen és Han Schumacher.

További információkkal szolgálhat:

Lise Bruun

Programmenedzser, Családjuktól elszakított gyermekek Európában,

Save the Children

Tel: +45 35 24 85 36

E-mail: lbr@redbarnet.dk

¹ A Save the Children egy szervezetté olvadt össze, amelynek neve Save the Children International.

² SCEP, *Állásfoglalás a példaértékű gyakorlatról*, 4. átdolgozott kiadás, 2009, I. oldal

³ Az *Állásfoglalás a példaértékű gyakorlatról* című dokumentum itt érhető el: <http://www.separated-children-europe-programme.org/separated-children/good-practice/index.html>. A legújabb változat és a korábbi kiadások több európai nyelven is elérhetők.

2012. május

Az Európai Bizottság Daphne III programjának anyagi támogatásával. A dokumentum tartalmáért kizárólag a Felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek Európában program tartozik felelősséggel, az Európai Bizottság nem vállal felelősséget a tartalom felhasználásának következményeiért.

Bevezetés

Ez a dokumentum az SCEP életkor-meghatározással kapcsolatos állásfoglalását tükrözi az Európába érkező, felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek (a magyar jogi terminológia a kísérő nélküli kiskorú fogalmát használja, a Szerk.) vonatkozásában. A dokumentum célja konkrét ajánlások megfogalmazása az államok és más érdekelttek számára arra vonatkozóan, hogyan biztosítható a felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek jogainak védelme olyan esetekben, amikor kétség merül fel életkorukkal kapcsolatban. Az SCEP ezen dokumentum alapján képviseli az életkor-meghatározással kapcsolatos állásfoglalását Európában.

Az SCEP jelen dokumentumban ismertetett állásfoglalása az Európában az életkor-meghatározással kapcsolatban érvényben lévő jogszabályokra, politikákra és gyakorlatokra épül. A SCEP 16 európai országban vizsgálta meg az életkor-meghatározással kapcsolatos helyzetet⁴. A bibliográfia olyan jelentéseket és tanulmányokat tartalmaz, amelyek lényegesek a kérdéskörrel kapcsolatban, és amelyeket a dokumentum készítői is felhasználtak (2. függelék). A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek életkor-meghatározása során Európában jelenleg használt módszerekkel kapcsolatban az 1. függelék tartalmaz további részleteket.

Az állásfoglalás az SCEP 'Állásfoglalás a példaértékű gyakorlatról' című dokumentumában (lásd fent) meghatározott alapelvekre és standardokra épül, amely dokumentum alapját elsősorban az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye (CRC, 1989); az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. számú általános megjegyzése a Kísérő nélküli kiskorúakkal való bánásmód származási országukon kívül c. kiadványhoz (2005); és az UNHCR A kísérő nélküli kiskorú menedékkérők kezelésével kapcsolatos szabályokra és eljárásokra vonatkozó irányelvek (1997) című dokumentuma képezi. Ezek az alapelvek és standardok szövegdobozban jelennek meg a dokumentumban. A vonatkozó jogi rendelkezések listája és az alkalmazásukkal kapcsolatos útmutatás a 3. függelékben található.

Ez az állásfoglalás a következő témákkal foglalkozik:

- Mi az életkor-meghatározás? (4. oldal)
- Az életkor-meghatározás szerepe az Európába érkező, felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek összefüggésében (4–7. oldal)
 - A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek helyzete Európában
 - Az államok kötelezettsége a felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek különleges védelmével és a számukra nyújtandó támogatással kapcsolatban
 - Az életkor-meghatározásra vonatkozó standardok és biztosítékok szükségessége
 - A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek életkor-meghatározásárvonatkozó eljárás (7–9. oldal)
 - Miért és hogyan kell kezdeményezni az életkor-meghatározást?
 - Mikor kell kezdeményezni az életkor-meghatározást?
- A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek életkor-meghatározásának megközelítései és módszerei (9. oldal)
- Kinek kell elvégeznie az életkor-meghatározást? (10. oldal)
- Az életkor-meghatározási folyamat lehetséges kimenetelei (10–11. oldal)
 - Hibahatár
- Az életkor-meghatározás eredményeinek kölcsönös elismerése
- Kulcsfontosságú biztosítékok a folyamat során (12–14. oldal)

⁴SCEP, „Az életkor-meghatározásra vonatkozó hatályos jogszabályok, politikák és gyakorlatok áttekintése tizenhat európai országban”, 2011. május. A tanulmány elkészítése során vizsgált országok: Ausztria, Belgium, Dánia, Észtország, Finnország, Magyarország, Írország, Olaszország, Málta, Hollandia, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Szlovénia, Spanyolország és az Egyesült Királyság.

- Tájékozott hozzájárulás
- A vizsgált személy gyermekként való kezelése függőben lévő életkor-meghatározás esetén
- Gyám
- Gondoskodás és elhelyezés
- Tájékoztatás és lehetőség az eredmény megfellebbezésére
- Lehetőség (bizonyos) vizsgálatokban való részvétel megtagadására
- Az életkor-meghatározás időzítése (14–15. oldal)
- Adatok (15. oldal)

Mi az életkor-meghatározás?

A jelen dokumentum kontextusában az **életkor-meghatározás** fogalma azokat az eljárásokat takarja, amelyek révén a hatóságok igyekeznek megállapítani egy⁵ személy életkorát. Bár tágabb értelemben az „életkor-meghatározás” minden olyan folyamatot magában foglal, amelynek célja egy személy életkorának megállapítása, ideértve a bizonyító erejű dokumentumok felkutatását is. Európában a terminust gyakran szűkebb értelemben alkalmazzák olyan orvosi és egyéb vizsgálatokra, amelyek célja egy személy életkorának meghatározása, mivel ezeket a vizsgálatokat egyre szélesebb körben alkalmazzák.

Életkor-meghatározásra különböző **kontextusokban** és különböző célokból kerül sor. Mindenekelőtt azzal, hogy a Gyermejjogi Egyezményt két kivétellel a világ minden országa ratifikálta, megszületett a gyermek fogalmának első definíciója, amely szerint gyermek „az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be” (1. cikk). Ennek kapcsán alapvető jelentőségűvé vált a személyazonosság megállapítása mellett az életkor-meghatározás alkalmazása, mivel ennek segítségével dönthető el, hogy egy személy jogosult-e a Gyermejjogi Egyezmény és a nemzeti törvények által biztosított védelemre, és ha igen, mennyi ideig.

A büntető igazságszolgáltatás rendszerébe belépő gyermekek esetén nagyon fontos annak meghatározása, hogy elérték-e már a büntethetőség alsó korhatárát, illetve 18 évnél fiatalabbak vagy idősebbek, mivel a törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekeknek joguk van olyan bánásmódhoz, amely figyelembe veszi a korukból adódó szükségleteiket (CRC, 37. cikk). Az életkor-meghatározás különösen fontossá vált a nemzetközi sport világában, mivel a legtöbb sportágban az egyenlő esélyek biztosítása érdekében korcsoportok szerint mérik össze képességeiket a sportolók⁶.

Az életkor-meghatározásra különösen nagy hangsúlyt fektet az SCEP a **felőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek** esetében. Amint az az alábbiakból kiderül, Európában az esetek túlnyomó többségében az életkor-meghatározást felőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekeknél alkalmazzák annak megállapítása érdekében, hogy 18 évesnél fiatalabbak-e (és ha igen, még mennyi ideig)⁷.

⁵ Az életkor a személy születése óta eltelt időtartam években, hónapokban és napokban kifejezve. A biológiai kor a személy pillanatnyi helyzetét tükrözi várható élettartama tekintetében, ennek megfelelően egy személy lehet az életkoránál fiatalabb vagy idősebb is. A társadalmi kor egy személy szerepeit, felelősségeit és szokásait tükrözi azon társadalom más tagjainak vonatkozásában, amelynek az adott személy is tagja. Tehát egy személy lehet idősebb vagy fiatalabb is attól függően, milyen mértékben jellemző rá az a viselkedés, amelyet az adott társadalom vagy kultúra bizonyos korú személyektől elvár [...]. A pszichológiai kor a személy azon képességét tükrözi, hogy mennyire képes alkalmazkodni a változó követelményekhez, és magában foglalja a memória, a tanulás, az intelligencia, a készségek, az érzések, a motivációk és az érzelmek terén történő alkalmazkodás képességét, amelynek célja a viselkedés kontrollálása és az önirányítás (Settersen és szerzőtársai, 1997:240). (Terry Smith és Laura Brownlees, Életkor-meghatározási eljárások: a szakirodalom áttekintése és jegyzetekkel ellátott bibliográfia, UNICEF, 2011., 7–8. oldal, kiemelés a szerzőtől).

⁶Sir Albert Aynsley-Green Kt., Az életkor meghatározása a dokumentumok nélküli migránsok esetében, 2011. március, 3. oldal

⁷ Bár az SCEP hálózatának tagjai beszámoltak olyan esetekről, amikor Európába vagy Európán keresztül szüleikkel utazó gyermekek korával kapcsolatban merült fel kétely, az életkor-meghatározás normál esetben felőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekeket érint, az SCEP definíciójának megfelelően (lásd fent).

Az életkor-meghatározás szerepe az Európába érkező, felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek esetében

A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek helyzete Európában

A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek gyakran azért utaznak Európába vagy Európán belül, mert nemzetközi védelmet szeretnének kapni, mivel származási országukban az emberi jogok megsértése, fegyveres konfliktus vagy zavargások miatt üldöztetésnek lennének kitéve, vagy nem részesülhetnek védelemben. Némelyikük emberkereskedelem és szexuális vagy egyéb kizsákmányolás áldozata. Míg mások a rendkívüli szegénység elől menekülve, vagy a jobb lehetőségek – ideértve például a tanulási és a gazdasági lehetőségeket – és egy jobb élet reményében utaznak külföldre. A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek egy része már Európában tartózkodó szüleikhez szeretne csatlakozni.

Ezek a gyerekek gyakran érvényes személyazonosító vagy lakcímgazoló okmányok nélkül érkeznek, esetleg elvesztették, vagy elvették tőlük még az utazás előtt, vagy út közben. A világ egyes területein – ideértve Európát is, bár itt jóval alacsonyabb számban – a születő gyermekek jelentős részét nem anyakönyvezik, ezért azok nem is rendelkeznek olyan dokumentummal, amellyel bizonyíthatnák életkorukat (és személyazonosságukat)⁸. Az sem ritka, hogy egy gyermek rendelkezik személyazonosító vagy lakcímgazoló okmánnyal, de annak szabályosságát vagy hitelességét megkérdőjelezzik az európai hatóságok, ezért nem is használják fel a gyermek életkorának és személyazonosságának meghatározása során.

Az államok kötelezettsége a családjuktól elszakított gyermekek különleges védelmével és a számukra nyújtandó támogatással kapcsolatban

A nemzetközi jog értelmében az európai államok kötelesek különleges védelmet és támogatást nyújtani a felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekeknek. Ezen belül a felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek vonatkozásában minden esetben tiszteletben kell tartani a Gyermekjogi Egyezményben (továbbiakban CRC, a Szerk.) meghatározott kulcsfontosságú alapelveket. A bevándorlással vagy bűnüldözéssel kapcsolatos megfontolások csak másodlagosak lehetnek. Az államok kötelesek gondoskodni minden gyermek **védelméről** az elhanyagolással, kihasználással, visszaéléssel, erőszakkal és kizsákmányolással szemben (CRC 19., 32., 34., 35. és 36. cikk⁹). Az államok kötelesek különleges védelmet és támogatást nyújtani a családi környezetüktől megfosztott gyermekek számára (CRC 20. cikk). A szociális védelem köz- és magánintézményeinek, a bíróságoknak, a közigazgatási hatóságoknak és a törvényhozó szerveknek minden, a gyermeket érintő döntésükben **a gyermek mindenképp felett álló érdekét** kell elsősorban figyelembe venniük (CRC 3. cikk). Minden családjától elszakított gyermeknek alapvető joga van **az élethez, az életben maradáshoz és a fejlődéshez** (CRC 6. cikk). Továbbá a **részvételhez való jog** tekintetében az államoknak az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítaniuk kell azt a jogot, hogy minden őt érintő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, amelyet a korának és érettségi fokának megfelelően figyelembe kell venni (CRC 12. cikk).

A Gyermekjogi Egyezményben rögzített kulcsfontosságú alapelvek és alapvető jogok az állam területén lévő minden egyes gyermekre vonatkoznak, **függetlenül** annak állampolgárságától, illetve bevándorló státuszától vagy hontalanságától (CRC 2. cikk). Ezért az államoknak a családjuktól elszakított gyermekeket mindenekelőtt és elsősorban gyermekként kell kezelniük. Ez azt jelenti, hogy az Európába vagy Európán keresztül utazó, családjuktól elszakított gyermekeket ugyanolyan bánásmód és alapvető jogok illetik meg, mint azokat a gyermekeket, akik az adott állam állampolgárai. Továbbá különleges védelmet kell biztosítani

⁸ UNICEF, Haladás a gyermekekért: a millenniumi fejlesztési célok méltányosság útján való megvalósítása, 9. jelentés, 2010. szeptember, 44. oldal.

⁹ A Gyermekjogi Egyezménynek a gyermekek védelméhez való jogának szempontjából lényeges további cikkei: 9., 10., 11., 16., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 37., 39. és 40. cikk.

számukra (ideiglenesen vagy állandó jelleggel), mivel nem áll rendelkezésükre családi környezet és szülői gondviselés.

Az európai államok általában közvetlenül vagy a nemzetközi jog formájában integrálták a Gyermekjogi Egyezmény rendelkezéseit nemzeti törvényeikbe. A 2009. december 1-jén hatályba lépett Lisszaboni Szerződés a gyermekek jogainak védelmét az Európai Unió célkitűzéseiként határozta meg mind az Unión belüli, mind pedig az azon kívüli területek vonatkozásában, és megerősítette az EU gyermekek jogainak védelmére vonatkozó kötelezettségét. Ugyanakkor különböző jogszabályok révén megtörtént a felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekek helyzetének szabályozása is regionális (főleg az EU területén) és nemzetközi viszonylatban egyaránt. Ezek a jogszabályok a harmadik országbeli állampolgárok migrációjára, az Európai Unió állampolgárainak az EU-n belüli mozgására, valamint a menedékjogra és az emberkereskedelemre vonatkoznak. Ezek a jogszabályok különleges védelmi megoldásokat határoznak meg olyan személyek számára, akik nemzetközi védelemre jogosultak (menedék vagy kiegészítő védelem-oltalmazott státusz, a Szerk) és/vagy a vizsgálatok szerint emberkereskedelem vagy kizsákmányolás áldozatai, továbbá szabályozzák annak lehetőségét, hogy egy külföldi állampolgár az adott országban jogszerűen tartózkodjon, ezzel kapcsolatban pedig konkrét, gyakran korlátozó feltételeket határoznak meg a munkavállalással és a családdal kapcsolatos szempontok alapján, továbbá definiálják azokat a standardokat, amelyeket az államoknak tiszteletben kell tartaniuk e személyek kezelése során. Azok a nem uniós állampolgárok, akik nem rendelkeznek olyan dokumentummal, amely igazolja belépésük vagy az országban tartózkodásuk jogszerűségét, adminisztratív őrizetbe vehetőek, továbbá ilyen esetben felmerülhet az önkéntes hazatelepülés vagy a kitoloncolás lehetősége is, egyes európai államokban pedig a helyi jogszabályok értelmében az országba való jogszerűtlen belépés vagy ott tartózkodás bűncselekménynek minősül. Továbbá meg kell jegyeznünk, hogy azon személyek számára nyújtott védelmi megoldások, akik nemzetközi védelemre jogosultak vagy emberkereskedelem áldozatai, jellemzően számos biztosítékot és különleges védelmi intézkedést foglalnak magukba a gyermekek vonatkozásában.

Ezért Európában a migráció kontextusában a védelmi megoldások szempontjából lényeges különbséget jelent, hogy egy személy 18 évnél fiatalabb vagy idősebb. Egyes országokban ezen túl, hogy az adott személy jogszerűen az országban maradhat, lehetősége van biztonságos elhelyezésre, hozzáférhet az oktatási és képzési programokhoz, és gyámot jelölnek ki mellé, vagy éppen őrizetbe veszik, kiutasítják és deportálják, esetleg szabálytalan/„illegális” státuszba kerül, ezáltal kiszolgáltatott lesz a kihasználással és a kizsákmányolással szemben, és csak erősen korlátozott mértékben élvezheti az alapvető jogokat. Nagyon sokan kelnek útra Európába, hogy sanyarú körülményeiket maguk mögött hagyva egy jobb életet biztosítsanak maguknak és családjuknak, ám nem jogosultak arra, hogy az érkezési országban jogszerűen letelepedjenek. Más migránsok csak egy időre veszítik el az adott országban tartózkodáshoz való jogukat (például azért, mert nincs munkájuk).

Egyrészt migrációs kontextusban a gyermekek és a fiatal felnőttek gyakran hajlanak arra, vagy rábeszélük őket arra, hogy hazudjanak a korukról. A fiatal felnőttek időnként 18 évesnél fiatalabbnak mondják magukat, hogy kihasználhassák a gyermekek számára nyújtott védelmet. A gyermekek pedig olykor külső hatásra idősebbnek mondják magukat, hogy munkát szerezhessenek és a saját lábukra állhassanak, de olyan is előfordul, hogy emberkereskedők vagy a gyerekeket kizsákmányolni akaró személyek kényszerítik őket erre, hogy kijátsszák a szigorúbb felügyeletet és elkerüljék a szigorúbb büntetést.

Másrészt ha egy migránst gyermekként regisztrálnak, akkor jogosult a védelmi megoldásokra, ez azonban jelentős terhet ró az adott államra humán- és pénzügyi erőforrások szempontjából. Ezért – különösen pénzügyi válságok és a jóléti kiadások ezzel kapcsolatos csökkentése idején – a nemzeti és a helyi hatóságok időnként kénytelenek szigorúbban és korlátozó jelleggel alkalmazni a gyermekek számára biztosított védelmi és támogatási megoldásokat. Az sem ritka, hogy a fiatal migránsokkal foglalkozó intézmények és más érdekeltkelevele abból a feltételezésből indulnak ki, hogy a felnőttek igyekeznek 18 évesnél fiatalabbnak

hazudni magukat, hogy visszaéljenek a védelmi rendszer által nyújtott előnyökkel. Végül pedig olyan is előfordul, hogy az intézmények és más érdekelték azért tartanak attól, hogy felnőtteket gyermekként regisztrálnak, mert ez gyermekvédelmi aggályokat vet fel, különösen abban az esetben, ha a két csoportot együtt, egy gondviselő nélkül érkező vagy felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekek elhelyezésére szolgáló intézményben helyezik el.

Bár egyre szélesebb körben elfogadják a „gyermek” jogi definícióját és a gyermekeket megillető különleges jogokat, nem szabad elfelejteni, hogy a gyermekek nem válnak egyik napról a másikra felnőtté. Különösen migrációs kontextusban fontos annak belátása, hogy az egyedül utazó fiatal felnőttek számos kockázatnak vannak kitéve, és ezeket figyelembe kell venni annak meghatározása során, hogy az Európába vagy Európán keresztül utazó fiatal jogosult-e védelemre, és ha igen, milyen mértékben.

Az SCEP elismeri, hogy az életkor mellett rendkívül fontos szerepet játszik a társadalmi kor, az érettség és a képességek szintje, és mivel ezek a tényezők nagy mértékben befolyásolják az adott személy azon képességét, hogy egy idegen környezetben boldoguljon, szükségesnek tartja egy holisztikus, a személy jellemzőinek pontosabb feltérképezésére alkalmas megközelítés alkalmazását a sebezhetőség és a szükségletek megállapítása során.

Ennek tükrében ez az Állásfoglalás iránymutatást kíván nyújtani annak érdekében, hogy a vitatott korú, családjuktól elszakított gyermekek teljes körű védelmet élvezzenek a gyermekvédelem, a migráció, a menekültügy és az emberkereskedelem jogi keretrendszerén belül európai, nemzeti és helyi szinten egyaránt.

Az életkor-meghatározásra vonatkozó standardok és biztosítékok szükségessége

Az európai államok különböző módszereket, köztük orvosi és egyéb vizsgálatokat alkalmaznak a családjuktól elszakított gyermekek életkorának meghatározására. Ezek a módszerek általában a következőket foglalják magukban: testi vizsgálatok (nemi érettség felmérése; fogászati vizsgálat; antropometrikus vizsgálat); röntgenvizsgálatok (kéz-, fog- vagy kulcscsontröntgen); és gyakorlati megfigyelés (a bevándorlási tisztviselők egyszerű vizuális becsléseitől a szakemberek által végzett pszichológiai és szociológiai vizsgálatokig). A hatóságok emellett a rendelkezésre álló dokumentumokból, vagy magától a személytől is szerezhetnek információkat, valamint a csontrendszer fejlettségének vizsgálata érdekében a röntgen mellett egyéb képalkotó eljárásokat is alkalmazhatnak. A családjuktól elszakított gyermekek kontextusában Európában alkalmazott életkor-meghatározási módszerekkel kapcsolatban további részleteket tartalmaz az 1. függelék.

Az európai államok a fenti módszereket önállóan vagy kombinálva alkalmazzák. Ezeket a módszereket számos bírálat éri amiatt, hogy gyakran önkényesek, nem veszik figyelembe az etnikai sajátosságokat, a leggyakrabban alkalmazott vizsgálatokat elavult referenciadokumentumok alapján végzik, olykor invazív jellegűek és fájdalmasak, és olyan nagy hibahatárral dolgoznak, hogy eredményeik nem igazán használhatók. Emellett az országok gyakran eltérő megközelítést alkalmaznak, sőt ez akár egy-egy országon belül is előfordul.

Mindezekből adódóan fennáll a kockázata annak, hogy az életkor-meghatározási módszerek pontatlansága miatt tévesen kerül megállapításra egy-egy személy kora. Különösen veszélyes ez abban az esetben, ha a felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekeket tévesen felnőttként regisztrálják, ezért megtagadják tőlük azt a különleges védelmet és támogatást, amelyet az államok a Gyermekjogi Egyezmény és más nemzetközi és regionális emberi jogi rendelkezések értelmében kötelesek biztosítani a gyermekek számára (lásd fent). Ráadásul az életkor-meghatározás már önmagában is veszélyes lehet az érintett személyre nézve¹⁰.

¹⁰UNICEF, Gyermek jogvédelmével és oktatásával foglalkozó szekció – PFP Genf, A kísérő nélküli kiskorúak azonosítása: Az életkor-meghatározással kapcsolatos kihívások feltérképezése. Háttér-információ és vitaanyag az Európai

Szükség van közös standardok kidolgozására annak érdekében, hogy az életkor-meghatározás során alkalmazott módszerek tiszteletben tartsák a gyermekek jogait, és az eljárás előtt és alatt megfelelő biztosítékok védjék a vitatott korú személyt.

A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek utalása életkor-meghatározásra

Miért és hogyan kell kezdeményezni az életkor-meghatározást?

Az életkor-meghatározás során elsősorban a gyermek mindenek felett álló érdekét kell szem előtt tartani.

Az Európába érkező, felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekek vonatkozásában az életkor-meghatározást leggyakrabban azért kezdeményezik a hatóságok, mert azt gyanítják, hogy az önmagát gyermeknek valló személy valójában 18 évesnél idősebb. Ritkán kezdeményezik az eljárást olyan esetben, amikor valaki felnőttnek vallja magát, de ez megkérdőjelezhető. Erre rendszerint csak akkor kerül sor, ha az érintett személy a gyanú szerint vagy bizonyítottan emberkereskedelem és/vagy szexuális kizsákmányolás áldozata. Néhány esetben az életkor-meghatározást azzal a céllal kezdeményezik a hatóságok, hogy egy már felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekként regisztrált személy életkorát pontosan meghatározzák, vagy kiderítsék, elmúlt-e 14/16 éves, ami a büntethetőség és bizonyos védelmi megoldások szempontjából lényeges (például elhelyezés 16 évesnél idősebb gyermekek számára fenntartott létesítményben).

A legtöbb európai országban jogszabályi rendelkezések vonatkoznak az életkor-meghatározásra, vagy folyamatban van ilyen rendelkezések bevezetése. Azonban a meglévő jogszabályok szinte soha nem alkotnak átfogó jogi aktust, és gyakran túlságosan általánosak, vagy csak az életkor-meghatározás bizonyos vonatkozásaival foglalkoznak. Ebből adódóan a gyakorlatban a különböző érdekelteknek túlságosan nagy a mozgásterük a rendelkezések alkalmazásával kapcsolatban. Például az életkor-meghatározást számos különböző hatóság és személy kérheti (határőrség, menekültüggyel foglalkozó kormányzati testületek, szociális munkások, gyermekgondozó létesítményekben dolgozó szakemberek vagy éppen maga az érintett). Néhány esetben az életkor-meghatározást kérő szakemberek a nemzeti jogszabályi keretrendszerben nem rendelkeznek egyértelmű mandátummal ebben a tekintetben.

Az életkor-meghatározás kezdeményezésének elsődleges célja a felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek védelmének biztosítása legyen, ne pedig migrációs kérdések tisztázása. Ugyanolyan figyelmet kell szentelni azoknak a személyeknek is, akik felnőttnek vallják magukat, de valójában gyermekek, mivel ők kényszer, nyomás vagy rábeszélés hatására nyilatkoznak hamisan a korukról.

Világos és átfogó rendelkezéseket kell kidolgozni az életkor-meghatározással kapcsolatban, amelyekben részletesen rögzíteni kell azokat a feltételeket, amelyek esetén sor kerülhet életkor-meghatározásra. Továbbá meg kell határozni az alkalmazandó módszereket és az eljárás pontos menetét, a kulcsfontosságú biztosítékokat és a lehetséges kimeneteleket. Valamint rögzíteni kell a fellebbezés lehetőségét. A jogszabályoknak pontosan meg kell határozniuk azon hatóságok és szakemberek körét, amelyek egy gyermeket életkor-meghatározásra utalhatnak. Ezeket a jogszabályokat következetesen kell alkalmazni, és a gyakorlatban is tiszteletben kell tartani.

Mikor kell kezdeményezni az életkor-meghatározást?

Unió belga elnöksége által szervezett, az EU külső határait átlépő, védelmet kereső, kísérő nélküli kiskorúakkal és gyermekekkel foglalkozó szakértői találkozóra, 2010, 1. oldal.

Az életkor-meghatározás a végső intézkedés legyen, amelyet csak olyan esetekben alkalmazzanak, amikor a) megalapozott gyanú merül fel az érintett személy életkorával kapcsolatban, b) más módszerekkel (például az életkort igazoló dokumentumok beszerzése) nem sikerült meghatározni az érintett személy életkorát.

A legtöbb országban és Európa egyes területein is az életkor-meghatározást **rutineljárásként** kezdeményezik, és egyre több felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermeknél alkalmazzák. A vitatott korú gyermekek általában személyazonosító dokumentumok nélkül érkeznek, de olyan is előfordul, hogy kétség merül fel az általuk bemutatott dokumentumok hitelességével kapcsolatban, vagy azokat a hatóság nem fogadja el bizonyító erejűnek a gyermek korával kapcsolatban. Az életkor-meghatározást kezdeményező hatóságok általában nem próbálkoznak **más megközelítéssel** (például bizonyító erejű dokumentumok beszerzése diplomáciai csatornákon keresztül, feltéve hogy ez nem jelent veszélyt az érintett személyre nézve) a végső megoldás alkalmazása előtt, esetleg anamnézist vesznek fel az érintett személytől (kérdéseket tesznek fel például a családjával, a kivándorlás előtti életével és az iskolázottságával kapcsolatban).

A szakértők többsége egyetért azzal, hogy az életkor-meghatározás eredménye nem a pontos életkor, hanem egy, a rendelkezésre álló információkon alapuló becslés¹¹. Az életkor-meghatározás során jelenleg Európában és azon kívül alkalmazott orvosi és egyéb vizsgálatok révén nem nyerhető pontos eredmény, ugyanakkor ezek a vizsgálatok kockázatot jelentenek az érintett személy biztonságára, jólétére és védelmére nézve. Ezért az életkor-meghatározással kapcsolatos jogi és politikai megoldások, valamint kutatási és egyéb programok végső célja az életkor-meghatározás érdekében alkalmazott orvosi és más vizsgálatok alkalmazásának csökkentése legyen, valamint annak biztosítása, hogy az ilyen vizsgálatok kizárólag végső megoldásként kerüljenek alkalmazásra.

Intenzíven törekedni kell olyan megoldások kidolgozására, amelyek révén bizonyító erejű dokumentumok szerezhetőek be a származási országból, ha ez nem jelent kockázatot az érintett személy és a hozzá közel állók jólétére és biztonságára nézve.

Az érintett személy származási országában uralkodó jogrenddel, valamint az adott ország hatóságai által kibocsátott dokumentumok hitelességével kapcsolatos kételyek miatt nem szabad az érintett személyt büntetni.

Az aktuális társadalmi konstrukciók és a gyermek fogalmának európai szemléletű értelmezése nem tekinthető olyan objektív kritériumnak, amelynek alapján megkérdőjelezhető a családjuktól elszakított gyermekek kora.

Nem szabad életkor-meghatározást kezdeményezni olyan esetben, ha nem tételezhető fel megalapozottan, hogy a személy által közölt életkor nem valós. Az életkor-meghatározás kezdeményezésére jogosult szakemberek egyértelműen és formálisan támasszák alá, miért kérdőjelezzik meg a személy által közölt életkoradatot. Az indoklás nem lehet általános, annak az adott eset körülményeire kell támaszkodnia.

A családjuktól elszakított gyermekek életkor-meghatározásának megközelítései és módszerei

Az életkor-meghatározással kapcsolatban multidiszciplináris megközelítést célszerű alkalmazni. Az alkalmazott eljárások kiegyensúlyozott arányban vegyék figyelembe a testi, fejlődési, pszichológiai, környezeti és kulturális tényezőket. A vizsgálatok során semmiképpen ne alkalmazzanak kényszert, és

¹¹Terry Smith és Laura Brownlees, Életkor-meghatározási eljárások: a szakirodalom áttekintése és jegyzetekkel ellátott bibliográfia, UNICEF, 2011., 13. oldal.

azokat a kulturális szempontok figyelembevételével végezzék el. Mindig a lehető legkevésbé invazív megoldást válasszák, és tartásukban tiszteletben tartják a gyermek méltóságát. Az életkor-meghatározás során vegyék figyelembe a nemi szempontokat.

Európa szinte egyetlen országában sem alkalmaznak **multidiszciplináris megközelítést** a felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekek életkor-meghatározása során. Bár az életkor-meghatározás ritkán történik egyetlen vizsgálati típus alapján, a folyamat ritkán tükröz holisztikus megközelítést, amelynek során a testi, fejlődési és pszichológiai tényezőket egyaránt figyelembe veszik, és általában nem kapnak hangsúlyt a környezeti és a kulturális elemek sem. Az eljárások során általában nem alkalmaznak kognitív és/vagy viselkedésvizsgálatokat és pszichológiai értékelést, és a gyermeket sem kérdezik ki megfelelően előtörténetéről és körülményeiről (anamnézis).

A rendelkezésre álló ismeretek alapján mindent meg kell tenni a legmegfelelőbb vizsgálatok kiválasztása érdekében, azzal a kitételrel, hogy ezek alkalmazása is csak végső eszköz legyen. Az életkor-meghatározás kezdeményezésére jogosult szakemberek egyértelműen és formálisan támasszák alá, hogy az adott esetben miért tartják szükségesnek a vizsgálatok elvégzését.

Az életkor-meghatározás során kerülni kell az invazív és intruzív jellegű vizsgálatok alkalmazását. Ezek közé tartozik a röntgen, vagy éppen a nemi érettség felmérését célzó, intim testi vizsgálat is.

Olyan esetekben, amikor az érintett személy életkorának meghatározására tett biztonságos és megbízható megoldások mind sikertelennek bizonyultak (lásd fent), az életkor-meghatározást a rendelkezésre álló ismeretek alapján, szakemberek bevonásával, egy multidiszciplináris, holisztikus megközelítéssel kell elvégezni, és annak nem invazív és nem toladó jellegű testi vizsgálatokat, kognitív felmérést, valamint társadalmi és pszichológiai felmérést kell magában foglalnia a naprakész és megfelelő referenciaanyagok alapján.

Annak tükrében, hogy az egészségügyi és egyéb vizsgálatok alkalmazását az életkor-meghatározás során célszerű kerülni, és csak végső megoldásként kell alkalmazni, a szakértők javaslatai alapján kutatási programokat kell indítani olyan nem invazív és nem toladó jellegű vizsgálatok meghatározására, amelyek alkalmazhatók az életkor-meghatározás során, ideértve például a következőket: nem radiológiai képalkotó vizsgálatok a csontrendszer fejlettségének megállapítása érdekében; fogászati vizsgálat; nem invazív és nem toladó jellegű testi vizsgálatok (pl. magasság és testsúly mérése); kognitív felmérés; szociológiai és pszichológiai felmérés. A kutatás céljai: a) az egyes vizsgálatok és módszerek validitásának értékelése és b) friss és releváns bizonyítékok gyűjtése azzal kapcsolatban, mennyire megbízhatók az életkor meghatározására használt paraméterek minden esetben annak tükrében, hogy az Európába és Európán keresztül utazó, felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekek különböző földrajzi, etnikai és kulturális környezetből érkeznek.

A szakértőknek részletes eljárásrendeket kell kidolgozniuk az életkor-meghatározás során használt módszerek gyakorlati alkalmazására vonatkozóan.

Kinek kell elvégeznie az életkor-meghatározást?

Az életkor-meghatározást olyan szakembereknek kell elvégezniük, akik a) függetlenek (szerepükből adódó érdekeik sem potenciálisan, sem ténylegesen nem ütköznek a vizsgált személy érdekeivel), b) megfelelő szaktudással rendelkeznek (megfelelő képzettséggel), és c) megfelelő ismeretekkel rendelkeznek a vizsgált személy etnikai és kulturális háttéréről.

Az Európába érkező, családjuktól elszakított gyermekek **életkor-meghatározásában részt vevő szakemberek**: radiológusok, általános orvosok, fogorvosok és törvényszéki orvosszakértők. Egyes országokban gyermekorvosokat is bevonnak a folyamatba, bár nem minden esetben. A folyamatban nagyon ritkán vesznek részt szociális munkások, bár néhány országban az életkor-meghatározást állami intézmények alkalmazásában álló szociális munkások végzik gyakorlati felmérés alapján. Kulturális-nyelvi mediátorok szinte sehol nem vesznek részt az eljárásban. A vizsgálatokban részt vevő szakemberek szerepe gyakran nem ütközik potenciálisan a gyermek érdekeivel, amelyeket meg kell határozni és megfelelően kell kezelni. Ugyanakkor a szakemberek szinte soha nem részesülnek képzésben a vizsgálatok elvégzésével és az életkor-meghatározás indokaival kapcsolatban, és többnyire nem rendelkeznek ismeretekkel a gyermek kulturális és környezeti háttéréről sem.

Az életkor-meghatározás folyamatában központi szerepet kell játszaniuk a gyermek fejlettségi szintjét vizsgáló szakértőknek, köztük a gyermekorvosoknak, a szociális munkásoknak és a pszichológusoknak. Az életkor-meghatározásban részt vevő szakemberek számára rendszeres képzést kell biztosítani, és munkájukat kulturális-nyelvi mediátoroknak, vagy ha erre nincs mód, képzett tolmácsoknak kell támogatniuk.¹²

Az életkor-meghatározást célzó folyamatban és az eredmények értékelésében ne vegyen részt olyan szakember, akinek szerepe potenciálisan vagy ténylegesen ütközik a gyermek mindenek felett álló érdekével. Ne vegyen részt a folyamatban vagy az életkor-meghatározásban olyan szakember, akinek bármilyen anyagi vagy más természetű érdeke fűződik az eljárás valamilyen konkrét kimenetéhez. A vizsgálatban ne vegyen részt olyan szakember, aki az életkor-meghatározást kérő intézménynél vagy szervezetnél dolgozik.

Az életkor-meghatározás lehetséges kimenetei

Hibahatár

Nagyon fontos megjegyezni, hogy az életkor-meghatározás nem egzakt tudomány, ezért az eljárásban mindig is jelen lesz a hiba jelentős mértékű kockázata. Az életkor-meghatározás során kétely esetén a vizsgált személy javára kell dönteni. Mindig egyértelműen jelezni kell az adott vizsgálat hibahatárát (naprakész referenciák alapján). Ha az eljárás során meghatározott korintervallum magában foglalja a 18 év alatti kort, a vizsgált személyt gyermeknek kell tekinteni, és ennek megfelelően kell kezelni.

A jelenleg rendelkezésre álló és alkalmazott életkor-meghatározási módszerek egyike sem alkalmas az életkor pontos meghatározására. Ezért mindig jelen lesz egy **hibahatár**, vagyis csak egy reális életkor-tartomány határozható meg a vizsgálatok során. Ettől függetlenül csak néhány országban jelzik egyértelműen a hibahatárt a vizsgálatok eredményeiben, és nincs konszenzus – sem az országok között, sem az egyes országokon belül – az életkor-meghatározási vizsgálatok során alkalmazott hibahatárokkal kapcsolatban.

Más országokban az életkor-meghatározás eredményeiben szerepel egy „minimális életkor” vagy a „kompatibilitás a nagykorúsággal”. Ahol jelzik a hibahatárt, a vizsgált személyt rendszerint akkor tekintik gyermeknek, ha az életkortartomány magában foglalja a 18 évnél fiatalabb életkort. Ám az alkalmazott hibahatár gyakran ezekben az esetekben sem pontos, és nem támaszkodik megbízható referenciákra és indikátorokra.

Ha életkor-meghatározásra kerül sor, és a megállapított életkortartomány magában foglalja a 18 évnél fiatalabb életkort, a gyermek aktájában az általa közölt dátumot kell feltüntetni születési időpontnak. Ha a

¹² Lásd még lent a „Tájékozott hozzájárulás” című részt.

gyermek nem tudja megmondani születési időpontját, a megállapított életkortartomány legalacsonyabb értékét kell feltüntetni az aktában. Ha azonban az eljárás során bizonyító erejű dokumentum merül fel, az addig elvégzett orvosi és egyéb vizsgálatok eredményei helyett az abban szereplő adatokat kell figyelembe venni.

Az életkor-meghatározás eredményeinek kölcsönös elismerése

Az életkor-meghatározás eredményeinek elismerése az egyes államokon belül (különböző intézmények) és az államok között jelentős következményekkel jár az érintett személyek jogainak tekintetében.

Az életkor-meghatározás eredményeinek kölcsönös elismerése különösen az EU Dublin II rendeletének értelmében átirányított személyek esetében jelentős¹³. Ez a rendelet határozza meg azokat a kritériumokat, amelyek alapján eldönthető, melyik EU-tagállamnak kell elbírálnia egy adott személy menedékkérelmét. Gyakran fordul elő, hogy egy nemzetközi védelemért folyamodó személytől az első érkezési országban ujjlenyomatot vesznek, és a személyt felnőttként kezelik, míg más országokban ugyanazt a személyt gyermekként regisztrálják. Amikor ez a személy visszakerül az első érkezési országba, ott újra felnőttként kezelik¹⁴.

Más esetekben egy személy valamelyik tagállamban megállapított életkorát – amely rögzítésre kerül olyan európai adatbázisokban, mint az Eurodac vagy a Visa Information System (VIS) – automatikusan elfogadja egy másik tagállam, anélkül, hogy megkérdőjelezné az elvégzett vizsgálatok megbízhatóságát¹⁵.

Európa különböző részein „eltérő módszereket alkalmaznak az életkor-meghatározás során”, „az alkalmazott megközelítés az országok között, sőt az egyes országokon belül is eltér”¹⁶.

Mindaddig, míg nem áll rendelkezésre közös standard az életkor-meghatározást célzó eljárásokkal kapcsolatban, és az alkalmazott eljárások nincsenek összhangban a szükséges biztosítékokkal és standardokkal, az életkor-meghatározás eredményeinek kölcsönös elismerése nem elfogadható gyakorlat. Ugyanakkor egy személy orvosi és egyéb vizsgálatok révén meghatározott életkorát nem szabad a személy pontos életkorának tekinteni.

Az eredmények államok közötti és az államokon belüli kölcsönös elismerésének gyakorlata csak az életkor-meghatározás során alkalmazott módszerek, standardok és biztosítékok harmonizációját követően alkalmazható. Az eredmények kölcsönös elismerése lehetővé teszi a többször elvégzett életkor-meghatározás elkerülését. Mindenképpen lehetőséget kell biztosítani a vizsgált személynek arra, hogy az életkor-meghatározás eredménye ellen fellebbezzon.

Ha egy személyt gyermeknek tekintenek az egyik államban, és életkora nem határozható meg egyértelműen, a személyt egy másik államban – ahová továbbutazik vagy átirányítják – is gyermeknek kell tekinteni, azon alapelvnek megfelelően, hogy kétség esetén az érintett személy javára kell dönten.

Kulcsfontosságú biztosítékok a folyamat során

¹³ A Tanács 343/2003/EK rendelete, 2003. február 18.

¹⁴ CIR, „Dubliners” projektjelentés, 2010, 51. oldal.

¹⁵ UNICEF, Gyermek jogvédelmével és oktatásával foglalkozó szekció – PFP Genf, A kísérő nélküli kiskorúak azonosítása: Az életkor-meghatározással kapcsolatos kihívások feltérképezése. Háttér-információ és vitaanyag az Európai Unió belga elnöksége által szervezett, az EU külső határait átlépő, védelmet kereső, kísérő nélküli kiskorúakkal és gyermekkel foglalkozó szakértői találkozóra, 2010., 3–4. oldal.

¹⁶ Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA), Családjuktól elszakított menedékkérő gyermekek az Európai Unió tagállamaiban. Összefoglaló jelentés, 2010., 36. oldal.

Tájékozott hozzájárulás

Ha szükség van életkor-meghatározásra, az csak érintett személy tájékozott hozzájárulásával végezhető el.

Európában a legtöbb esetben tiszteletben tartják ezt az alapelvet. Az érintett személyt általában tájékoztatják arról, hogy életkorát orvosi és/vagy egyéb vizsgálatok révén kívánják meghatározni, továbbá ismertetik az eljárás lehetséges kimeneteleit és következményeit is. Előfordul azonban, hogy a tájékoztatás olyan nyelven vagy módon történik, amely nem teszi lehetővé, hogy a gyermek pontosan megértse az elmondottakat.

A vizsgált személy hozzájárulását dokumentálni kell, és azt igény esetén hozzáférhetővé kell tenni. Az életkor-meghatározási eljárásba kezdettől fogva be kell vonni a szakemberek és a gyermekek közötti közvetítés terén képzett kulturális-nyelvi mediátort, vagy ha erre nincs lehetőség, tolmácsot.

A vizsgált személy gyermekként való kezelése függőben lévő életkor-meghatározás esetén

Kétely esetén az életkor-meghatározás előtt és/vagy közben azt a személyt, aki 18 évesnél fiatalabbnak vallja magát, gyermekként kell kezelni.

Európában az életkor-meghatározás ideje alatt a vitatott korú személyt elvileg gyermeknek kell tekinteni. Azonban a legtöbb országban és esetben ez nem jelenti azt, hogy a gyermek számára biztosítanak az alapvető biztosítékokat (lásd lent).

Kétely esetén a vitatott korú személyt gyermeknek kell tekinteni. Az életkor-meghatározás folyamatának végéig azt a személyt, akivel kapcsolatban reális a feltételezés, hogy gyermek, gyermekként kell kezelni, vagyis biztosítani kell számára a hozzáférést mindazokhoz az alapvető jogokhoz és biztosítékokhoz, amelyekre a nemzetközi jogi keretrendszer értelmében minden gyermek jogosult.

A gyámsággal és a gyermekgondozással kapcsolatos források korlátozottsága nem elfogadható érv azon alapelv alkalmazása ellen, amely szerint kétely esetén a vizsgált személyt gyermeknek kell tekinteni.

Gyám

Rögtön azt követően, hogy egy családjától elszakított gyermeket azonosítottak, vagy ha egy személy családjától elszakított gyermeknek vallja magát, függetlenül attól, hogy a hatóságok elrendeltek-e további életkor-meghatározást, független gyámot kell kijelölni, akinek feladata az érintett személy támogatása és védelme. A gyám számára lehetővé kell tenni, hogy figyelemmel kíséresse az életkor-meghatározási eljárást, és jelen legyen az eljárás során, ha a vizsgált személy ezt igényli¹⁷.

¹⁷ A független gyám kijelölése a családjuktól elszakított gyermekek védelmének kulcsfontosságú eleme. A gyámok különböző szakterületekről választhatók ki. Azonban annak érdekében, hogy szerepüket megfelelően lássák el, a gyámoknak rendelkezniük kell a családjuktól elszakított gyermekekkel végzett munkához szükséges speciális készségekkel, és tisztában kell lenniük a gyermekmigráció kérdéskörével. Továbbá megfelelő szaktudással kell rendelkezniük a gyermekgondozás terén, és tisztában kell lenniük a családjuktól elszakított gyermekek speciális és kulturális szükségleteivel. Szükségük van folyamatos képzésre és szakmai támogatásra, és meg kell felelniük egy, a rendőrség vagy más illetékes hatóság által elvégzett előzetes ellenőrzésen. A gyámok nem tölthetnek be olyan pozíciót, amellyel kapcsolatos érdekeik potenciálisan ütközhetnek a gyermek mindenképp felett álló érdekével (SCEP, Állásfoglalás példaértékű gyakorlatról, 4. átdolgozott kiadás, 2009., 14. oldal).

Még abban az esetben is, ha egy vitatott korú személyt elvben gyermekként kezelnek (lásd fent), a legtöbb országban és esetben nem jelölnek ki mellé **gyámot**, aki az érdekeit képviselné az életkor-meghatározási eljárás során.

Azok számára, akikről még nem bizonyosodott be, hogy gyermekek, egyenlő hozzáférést kell biztosítani a gyám kijelölésével kapcsolatos eljárásokhoz és gyakorlatokhoz, azzal az alapelvvel összhangban, hogy az életkor-meghatározási vizsgálat lezárultáig gyermekként kell kezelni azt a személyt, aki gyermeknek vallja magát (sőt abban az esetben is, ha a vizsgálat sem tudja tisztázni a kérdést, lásd fent). A gyám feladata annak biztosítása, hogy a gyermekkel kapcsolatos döntések – köztük az életkor-meghatározáshoz kapcsolódó döntések – során elsősorban a gyermekként kezelt személy mindenek felett álló érdekét vegyék figyelembe a döntéshozók¹⁸.

A gyámnak törekednie kell bizalmi kapcsolat kialakítására a vitatott korú gyermekkel. Ez pontosabb információk megszerzését teszi lehetővé és felgyorsítja a folyamatot, ezáltal hatékonyabbá teszi az életkor-meghatározási eljárást.

Gondoskodás és elhelyezés

Érkezésük vagy azonosításuk után a felnőtt hozzátartozítól elszakított gyermekeket a lehető leghamarabb megfelelő környezetben kell elhelyezni. A gyermekek semmilyen körülmények között nem vehetők őrizetbe bevándorlási okokból vagy illegális határátlépés miatt. Akár nevelőotthonban, akár más létesítményben kerülnek elhelyezésre, a felnőtt hozzátartozítól elszakított gyermekekről mindenképpen képzett szakembernek kell gondoskodnia. A képzés középpontjában a felnőtt hozzátartozítól elszakított gyermekek jogai és szükségletei álljanak, de nem kevésbé fontos a kulturális ismeretek és a megfelelő kommunikációs készségek elsajátítása sem.

Még abban az esetben is, ha egy vitatott korú személyt elvben gyermekként kezelnek (lásd fent), a legtöbb országban és esetben felnőttek között **helyezik el**.

Bár annak is vannak kockázatai, ha egy felnőttet (vagyis olyan vitatott korú személyt, aki valószínűleg felnőtt) gyermekek között helyeznek el, lényegesen nagyobb kockázatot jelent az, ha egy gyermeket felnőtt migránsok elhelyezésére szolgáló létesítményben helyeznek el. Először is ilyen esetben a vitatott korú, de gyermekként kezelt személy különböző korú felnőttek közé kerül, akik gyakran lényegesen idősebbek nála. Másodsor a gyermekotthonok és a gyermekek elhelyezésére szolgáló befogadóállomások¹⁹ általában jobban szabályozottak és biztonságosabbak, mint egy adminisztratív őrző létesítmény vagy egy felnőtt menedékkérők elhelyezésére szolgáló befogadóközpont. Az életkor-meghatározás lezárultáig a vitatott korú, de gyermekként kezelt személyeket célszerű egy gyermekek elhelyezésére szolgáló létesítmény külön szárnyában vagy részlegében elhelyezni.

Tájékoztatás és lehetőség az eredmény megfellebbezésére

Az életkor-meghatározási eljárást, valamint annak kimeneteleit és következményeit olyan nyelven kell elmagyarázni az érintett személynek, amelyet az megért. A döntést írásban kell közölni az érintett

¹⁸Kivételes esetekben, ha nincs mód gyám kijelölésére az életkor-meghatározás előtt, független ideiglenes gyámot kell kijelölni, akinek tapasztalatokkal kell rendelkeznie a családjuktól elszakított gyermekekkel végzett munka terén, és akinek feladata az, hogy a gyermeket és annak mindenek felett álló érdekét képviselje az eljárás során. Minimális elvárásként az ideiglenes gyámnak konzultálnia kell a gyermekkel, tanácsokkal kell segítenie, és tájékoztatnia kell az életkor-meghatározás menetéről és lehetséges kimeneteiről.

¹⁹ Európa számos országában erre a célra azokat a létesítményeket használják, ahol az adott országban született, gondviselő nélkül maradt gyermekeket is elhelyezik.

személlyel. Az érintett személynek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a döntést megfellebbezze, és ehhez megfelelő támogatást kell biztosítani számára.

A meghatározott életkorral kapcsolatos döntés elleni fellebbezés lehetősége elvileg Európa legtöbb országában elérhető, de a gyakorlatban számos akadály nehezíti, hogy a vitatott korú személy ténylegesen hozzáférjen ehhez a lehetőséghez. Először is az életkor-meghatározás eredménye gyakran nem önálló és célirányos döntés nyomán születik, hanem vagy egy átfogóbb eljárás (jellemzően a menedékjogi eljárás) kimenetelének részét, vagy egyszerűen más döntések alapját képezi (pl. kiutasítás; elhelyezés felnőttek számára fenntartott létesítményben stb.).²⁰ Másodszor egyes országokban és esetekben a gyermeket nem tájékoztatják megfelelően a fellebbezés lehetőségéről, és gyakran nem is kap megfelelő támogatást a fellebbezés benyújtásához.

Az életkor-meghatározás eredményét minden esetben célzott döntés során kell megállapítani. A döntést követően a személyt pontosan tájékoztatni kell²¹, támogatni kell a rendelkezésére álló lehetőségek mérlegelésében, és adott esetben segítséget kell nyújtani számára a fellebbezés benyújtásában, kivéve ha a gyám egyértelműen jelzi, hogy ez a megoldás nem szolgálja a gyermek mindenek felett álló érdekét. A fellebbezés felfüggesztő hatállyal van az életkor-meghatározás során hozott döntésre (adminisztratív őrizet, kitoloncolás stb.).

Lehetőség (bizonyos) vizsgálatokban való részvétel megtagadására

Az, ha a vitatott korú személy megtagadja a részvételt bizonyos vizsgálatokban, nem befolyásolhatja az életkor-meghatározás eredményét vagy a védelemért benyújtott kérelemmel kapcsolatos döntést.

Az SCEP Európa számos országában felmérte az ezzel kapcsolatos helyzetet, és egyetlen olyan esettel sem találkozott, amikor valamely életkor-meghatározási vizsgálat elutasítása ne befolyásolta volna negatívan az eljárás eredményét az érintett személy szempontjából²². A valamely orvosi vizsgálatot elutasító személyt gyakran egyszerűen felnőttként kezelik. A nemzetközi védelemért folyomódók esetében egy vizsgálatban való részvétel megtagadása gyakran jelentősen rontja a pozitív döntés esélyét, mivel alapvető kételyeket ébreszt a döntéshozókban a benyújtott kérelem megalapozottságával és a menedékkérő által elmondottakkal szemben. Az is előfordul, hogy olyan személyek, akik nem kívánnak részt venni az életkor-meghatározási eljárásban, egyszerűen elhagyják a befogadóközpontot, és eltűnnek. Általában nagyon kevés információ áll rendelkezésre olyan esetekkel kapcsolatban, amikor valaki megtagadja az életkor-meghatározási eljárásban való részvételt, és arról sem tudunk sokat, hogy ez milyen következményekkel jár az érintett személyre nézve.

A tájékozott jóváhagyás alapelveinek megfelelően az érintett személy számára lehetővé kell tenni, hogy megtagadja a részvételt az életkor-meghatározás során alkalmazott vizsgálatokban, különösen abban az esetben, ha az eljárás során orvosi vizsgálatokat alkalmaznak.

Abból, hogy az érintett személy nem hajlandó részt venni (bizonyos) vizsgálatokban az életkor-meghatározás során, az államoknak nem szabad azt a következtetést levonniuk, hogy az érintett személy egyszerűen fél attól, hogy tényleges életkora kiderül. Az életkor-meghatározási vizsgálatokban való részvételt elutasító személy számára lehetőséget kell biztosítani arra, hogy megindokolja döntését.

²⁰ Szintén gyakori, hogy a gyermek nem kapja meg írásban az orvosi vagy egyéb vizsgálatok eredményeit. Lásd még fent a „Tájékozott hozzájárulás” című részt.

²¹ Lásd még fent a „Tájékozott hozzájárulás” című részt.

²²SCEP, „Az életkor-meghatározásra vonatkozó hatályos jogszabályok, politikák és gyakorlatok áttekintése tizenhat európai országban”, 2011. május, 30. oldal.

Az életkor-meghatározási vizsgálatokban való részvétel elutasítása nem vezethet azonnali, az érintett személyre nézve negatív döntéshez. Az érintett személy számára hozzáférést kell biztosítani tanácsadó szolgáltatáshoz – ideértve a gyámmal való konzultációt is – annak érdekében, hogy megfelelően fel tudja mérni helyzetét és döntésének következményeit.

Az életkor-meghatározás időzítése

Az életkor-meghatározást a lehető leggyorsabban kell elvégezni, figyelembe véve a gyermek időérzékelését is. A döntéseket természetesen alapos mérlegelésnek kell megelőznie, de figyelembe kell venni, hogy a folyamat elhúzódásának előnytelen hatása van a gyermekre nézve.

Az életkor-meghatározási eljárás időtartama 1-2 nap és néhány hónap között változik, attól függően, hogy egy tágabb, a menekültstátusz meghatározására szolgáló eljárás (pl. menedékjogi eljárás) keretében, vagy az előtt, illetve attól függetlenül kerül rá sor. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az életkor-meghatározás időpontjának kijelölése során elsősorban nem a gyermek mindenek felett álló érdeke a meghatározó.

Az orvosi és egyéb vizsgálatok alkalmazása az életkor-meghatározás során csak végső megoldás legyen. Először törekedni kell megbízható bizonyítékok gyűjtésére az érintett személy életkorára vonatkozóan, tiszteletben tartva annak jólétét, biztonságát és magánélethez való jogát.

Az életkor-meghatározás soha nem élvezhet elsőbbséget a családjától elszakított gyermekként kezelt személy gondozásával és védelmével szemben, és nem is lehet annak előfeltétele.

Megfelelő időt kell szánni bizalmi kapcsolat kialakítására a családjától elszakított gyermekként kezelt személlyel, ami lehetővé teszi, hogy felidézze emlékeit, és életkorának meghatározása szempontjából lényeges információkkal szolgáljon. Ezért az életkor-meghatározásra nem kerülhet sor közvetlenül azt követően, hogy a felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekként kezelt személy kapcsolatba kerül a hatóságokkal az országhatáron, vagy az ország területén.

Adatok

A felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekek jogainak védelmét szolgáló politikák kidolgozásának elengedhetetlen feltétele egy részletes és integrált adatgyűjtési rendszer kialakítása.

Az adatok hiánya Európa-szerte problémát jelent az életkor-meghatározással kapcsolatban. Statisztikai adatok szinte sehol nem állnak rendelkezésre. Az adatokat sehol nem gyűjtik szisztematikusan és/vagy nem teszik elérhetővé a nyilvánosság számára. Ha mégis rendelkezésre állnak adatok, azok gyakran csak az elvégzett életkor-meghatározások számára vonatkoznak.

Fontos a vitatott korú személyekkel kapcsolatos átfogó adatok szisztematikus gyűjtése, valamint azok elérhetővé tétele a nyilvánosság számára. Ilyen információk például a következők: alkalmazott módszerek, az életkor-meghatározás eredménye, az esetleges fellebbezés eredménye, és/vagy az életkor-meghatározás után gyűjtött további bizonyítékok.

Minden országban ki kell dolgozni olyan független folyamatokat, amelyek alkalmasak az életkor-meghatározási eljárások és gyakorlatok ellenőrzésére és felülvizsgálatára (ezt a folyamatot felügyelheti például a gyermekvédelmi ombudsman). E folyamat révén biztosítható az életkor-meghatározási eljárásokban részt vevő személyek véleményének szisztematikus dokumentálása is, valamint azok elérhetővé tétele az érdekeltek számára.

1. függelék – Alkalmazott módszereket összefoglaló táblázat

Ez a függelék az Európába érkező, felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekek életkor-meghatározása során jelenleg alkalmazott módszerek rövid bemutatását tartalmazza. A rendelkezésre álló szakirodalom alapján minden egyes vizsgálatnál szerepelnek az adott vizsgálattal szemben felhozott bírálatok, valamint a módszer korlátai.

Nem orvosi módszerek

Az európai országok különböző nem orvosi módszereket alkalmaznak a családjuktól elszakított gyermekek életkorának meghatározására. Az alábbiakban a leggyakrabban alkalmazott módszerek rövid bemutatása olvasható.

- **A rendelkezésre álló dokumentumok elemzése:** Egy személy életkora olyan dokumentumok segítségével is meghatározható, amelyek alátámasztják az adott személy által a születési időpontjával kapcsolatban szolgáltatott információt, vagy legalábbis utalnak az életkorára.

Sajnos jelenleg nem létezik nemzetközi iránymutatás arra vonatkozóan, milyen dokumentumok fogadhatók el ilyen esetben, bár a nemzeti jogi keretrendszerek néha meghatározzák, hogy mely dokumentumok bizonyító erejűek a személyazonosság és az életkor tekintetében²³. Szintén problémát jelent, hogy az országhatárokon dolgozó, a családjuktól elszakított gyermekek (és felnőttek) azonosítását végző szakemberek nem kapnak képzést az érkező személyek származási országában kibocsátott dokumentumok értelmezésével és felhasználásával kapcsolatban²⁴.

- **Interjú és anamnézis:** Ez a módszer a vitatott korú személy meghallgatását és az általa elmondottak elemzését foglalja magában. Az interjúkat a migránsokkal és családjuktól elszakított gyermekekkel kapcsolatos területeken dolgozó szakemberek vezetik.

Problémát jelent, hogy az interjút gyakran megfélemlítő hatású környezetben bonyolítják le, nem biztosítanak kellő időt az érintett személy számára (pl. csak egyetlen interjúra kerül sor), és az interjút gyakran olyan szakember vezeti, aki nem rendelkezik kellő ismeretekkel azzal kapcsolatban, hogyan kell gyermekekkel interjút készíteni, ahogy a gyermekek háttéréről, kulturális környezetéről és a származási országokban működő oktatási rendszerekről sem²⁵.

További problémát jelent, hogy nincsenek kidolgozott eljárásrendek, megközelítések és ellenőrzőlisták az interjúk lebonyolítására, valamint az információk gyűjtésére és elemzésére vonatkozóan²⁶.

- **Gyakorlati megfigyelés, kognitív és/vagy viselkedésvizsgálat, pszichoszociális felmérés:** Ezek a módszerek vizuális megfigyelés, kognitív és viselkedésvizsgálatok, valamint pszichológiai felmérések alkalmazásával igyekeznek meghatározni a vizsgált személy életkorát. A vizuális megfigyelést gyakran bevándorlási tisztviselők, míg a pszichológiai és szociológiai felméréseket képzett szakemberek végzik.

²³Terry Smith és Laura Brownlees, Életkor-meghatározási eljárások: a szakirodalom áttekintése és jegyzetekkel ellátott bibliográfia, UNICEF, 2011., 25. oldal.

²⁴Sir Albert Aynsley-Green Kt., Az életkor meghatározása a dokumentumok nélküli migránsok esetében, 2011. március, 14. oldal

²⁵Sir Albert Aynsley-Green Kt., Az életkor meghatározása a dokumentumok nélküli migránsok esetében, 2011. március, 14. oldal

²⁶Sir Albert Aynsley-Green Kt., Az életkor meghatározása a dokumentumok nélküli migránsok esetében, 2011. március, 14. oldal

A fizikai megjelenés túlzottan hangsúlyos figyelembevételével az életkor meghatározása során önkényes és inkonzisztens eredményekhez vezethet. Kamaszkorban ugyanis rendkívül eltérő mértékben fejlődhetnek a fiatalok, és ez különböző fizikai megjelenést eredményezhet.

Általában nagyon kevés információ áll rendelkezésre azzal kapcsolatban, hogyan végzik az életkor meghatározás során a pszichoszociális felmérést²⁷. Léteznek iránymutatások arra vonatkozóan, milyen tényezőket célszerű figyelembe venni a szociális felmérés során az életkor meghatározása érdekében. Ám mivel ezek a vizsgálatok a viselkedést és a kognitív képességeket mérik fel, a megfigyelés eredményeit jelentősen befolyásolják környezeti tényezők, ezért az eredmény szubjektív. Jelenleg nem létezik útmutatás vagy tudományosan megalapozott módszer a vizsgálatok hibahatárának meghatározására²⁸.

Anyagi okokból a pszichológiai értékelést gyakran nem egészségügyi szakember végzi, hanem egy tisztviselő.

Orvosi módszerek

- **Fizikai vizsgálatok:** Céljuk valamely testrész fejlettségének meghatározása (csontok, fogak stb.). Mivel az egyes részek fejlődése nem feltétlenül van összhangban az életkorral, ezekkel a módszerekkel csak életkor-tartomány határozható meg. A testi fejlettség felmérésére leggyakrabban alkalmazott technikák:
 - *Nemi érettség felmérése.* A pubertáskori vizsgálatok során alkalmazott standardok jellemzően JM Taner eredményeire épülnek, aki 1962-ben határozta meg a 2–3 évig tartó pubertáskor fázisait. A pubertáskor azonban átlagosan 11 éves korban kezdődik, így 13 éves kor fölött az anyag nem igazán használható, és nem alkalmas annak megállapítására, hogy a vizsgált személy 18 évnél fiatalabb, vagy idősebb.
 - *Antropometrikus mérések:* idetartozik a magasság, a testsúly és a bőr állapotának mérése, és az adatok összehasonlítása a referenciaadatokkal. Ezek a mérések azonban nem veszik figyelembe az etnikai és faji különbségeket, valamint az eltérő tápanyagbevitelből és társadalmi háttérből adódó különbségeket.
 - *Fogászati vizsgálat:* A pubertáskorhoz hasonlóan a fogazat fejlődése is jól körülhatárolható fázisokban történik bizonyos életkor-tartományokban. Sajnos az egyetlen fog, amelynek alapján eldönthető, hogy valaki felnőtt vagy sem, a bölcsességfog, ez azonban genetikai és környezeti tényezőktől függően 16 és 25 éves kor között bármikor kinőhet. Alternatív megoldás a foganyag keményedésének vizsgálata, amely ugyan független az etnikumtól és a táplálkozástól, de így is csak +/-2 év pontosságú eredményt ad.

Önállóan a fenti vizsgálatok egyike sem alkalmas az életkor megbízható meghatározására²⁹. A nagy hibahatár miatt mindegyik alkalmatlan a feladatra³⁰.

Továbbá a vizuális megfigyelés, a test paramétereinek mérése, valamint fénykép készítése a meztelen vizsgált személyről traumatikus hatással lehet a gyermekekre és fiatal felnőttekre, különösen, ha előkészítés nélkül történik, és több egészségügyi szakember végzi őket.

²⁷Terry Smith és Laura Brownlees, Életkor-meghatározási eljárások: a szakirodalom áttekintése és jegyzetekkel ellátott bibliográfia, UNICEF, 2011., 22. oldal.

²⁸Terry Smith és Laura Brownlees, Életkor-meghatározási eljárások: a szakirodalom áttekintése és jegyzetekkel ellátott bibliográfia, UNICEF, 2011., 25. oldal.

²⁹Sir Albert Aynsley-Green Kt., Az életkor meghatározása a dokumentumok nélküli migránsok esetében, 2011. március, 3. oldal; Terry Smith és Laura Brownlees, Életkor-meghatározási eljárások: a szakirodalom áttekintése és jegyzetekkel ellátott bibliográfia, UNICEF, 2011., 21. oldal.

³⁰UNICEF, Gyermekek jogvédelmével és oktatásával foglalkozó szekció – PFP Genf, A kísérő nélküli kiskorúak azonosítása: Az életkor-meghatározással kapcsolatos kihívások feltérképezése. Háttér-információ és vitaanyag az Európai Unió belga elnöksége által szervezett, az EU külső határait átlépő, védelmet kereső, kísérő nélküli kiskorúakkal és gyermekkel foglalkozó szakértői találkozóra, 2010, 3. oldal.

- **Röntgenvizsgálat:** A vizsgálat célja azon vázrendszeri változások megfigyelése, amelyek 15/16 vagy 18 éves korban zajlanak.
 - A leggyakrabban alkalmazott technika a **kéz és a csukló röntgenezése**, ahol jól megfigyelhető a kéziócsontok összeforradásának mértéke. A vizsgálatot sokan bírálják, mivel a vonatkozó referenciaanyag az 1930-as évekből származik, és csak egy kis létszámú, amerikaiakból álló csoport vizsgálatára épül.
 - További lehetőség a **fogröntgen**, amellyel a bölcsességfog gyökerének megléte és/vagy fejlettségi állapota vizsgálható, illetve a **kulcscsontröntgen**, amellyel szintén a csontok összeforradásának mértéke figyelhető meg. Ezeknél a röntgenvizsgálatoknál is érvényesülnek a fenti torzító tényezők.

A csontok és a fogak alapján általában lehetetlen megmondani a vizsgált személy pontos életkorát. Először is nincsenek standardok azon országokra vonatkozóan, ahonnan a legtöbb családjától elszakított gyermek érkezik (ázsiai, afrikai és közel-keleti országok). De még ha rendelkezésre is állnak ilyen standardok, a röntgenvizsgálatokkal csak +/-2 év pontossággal határozható meg az életkor. A pontos életkor meghatározása nem kompatibilis a tobozmirigy fokozatos fejlődésének biológiai folyamatával. További problémát jelent, hogy a röntgenfelvételeket nem tapasztalt gyermekorvosok, fogászok vagy radiológusok értékelik ki³¹.

Röntgenfelvétel készítése során a vizsgált személy sugárzásnak van kitéve, miközben maga az életkor-meghatározás céljából elvégzett vizsgálat nem jár egészségügyi előnyökkel a vizsgált személy számára. Ezek a módszerek eredetileg diagnosztikai célokra és fejlődési rendellenességek nyomon követésére szolgálnak. Alkalmazásuk a migráció területén anélkül, hogy bármilyen terápiás előnnyel járnának, súlyos etikai aggályokat vet fel, néhány országban pedig sértheti a hatályban lévő törvényeket is.

- **A csontrendszer fejlettségének vizsgálatára alkalmas nem radiológiai képalkotó eljárások:** Annak fényében, hogy a röntgenvizsgálat alkalmazása az életkor meghatározására etikai aggályokat vet fel, az egészségügyi szakértők és intézmények figyelme egyre inkább a nem ionizáló besugárzást használó képalkotó eljárásokra irányul, ilyen például a mágneses rezonancia vizsgálat (MRI).

A tapasztalatok alapján azonban ezek a módszerek a röntgenvizsgálathoz képes alulértékelik a csontok fejlettségi szintjét. Továbbá kamaszkorban egyénenként jelentős mértékben eltérhet a csontfejlődés gyorsasága, ennek megfelelően az életkor MRI alapján meghatározott értéke is³².

³¹Sir Albert Aynsley-Green Kt., Az életkor meghatározása a dokumentumok nélküli migránsok esetében, 2011. március, 21. oldal

³²Sir Albert Aynsley-Green Kt., Az életkor meghatározása a dokumentumok nélküli migránsok esetében, 2011. március, 27–28. oldal

2. függelék – Bibliográfia

Az alábbi bibliográfia csak azokat a forrásokat tartalmazza, amelyekre a jelen dokumentum készítői intenzíven támaszkodtak. Ennek megfelelően nem tekinthető teljes körű irodalomjegyzéknek az Európába érkező felnőtt hozzátartozótól elszakított gyermekek életkor-meghatározásának témakörében.

A jelen dokumentum háttér-információi elsősorban a következő forrásból származnak (A feltüntetett irodalmak közül, melyek csak az eredeti, angol nyelven elérhetőek, eredeti címét zárójelben jeleztük., a Szerk.):

- SCEP, „Az életkor-meghatározásra vonatkozó hatályos jogszabályok, politikák és gyakorlatok áttekintése tizenhat európai országban”, 2011. május

(SCEP, Review of current laws, policies and practices relating to age assessment in sixteen European Countries, May 2011)

A dokumentumban az életkor-meghatározással kapcsolatban ismertetett standardok a következő forrásból származnak:

- SCEP, *Állásfoglalás példaértékű gyakorlatról* 4. átdolgozott kiadás, 2009.

A családjuktól elszakított gyermekek életkor-meghatározása során alkalmazott orvosi és egyéb módszerekkel kapcsolatos információk elsősorban a következő forráson alapulnak:

- Sir Albert Aynsley-Green Kt., *Az életkor meghatározása a dokumentumok nélküli migránsok esetében*, 2011. március

(Sir Albert Aynsley-Green Kt., *The assessment of age in undocumented migrants*, March 2011)

A dokumentum készítése során felhasznált további források:

- Terry Smith és Laura Brownlees, *Életkor-meghatározási eljárások: a szakirodalom áttekintése és jegyzetekkel ellátott bibliográfia*, UNICEF, 2011.

(Terry Smith, Laura Brownlees, Age assessment (practices): a literature review & annotated bibliography, UNICEF 2011)

- UNICEF Gyermek jogvédelmével és oktatásával foglalkozó szekció – PFP Genf, *A kísérő nélküli kiskorúak azonosítása: Az életkor-meghatározással kapcsolatos kihívások feltérképezése. Háttér-információ és vitaanyag az Európai Unió belga elnöksége által szervezett, az EU külső határait átlépő, védelmet kereső, kísérő nélküli kiskorúakkal és gyermekkel foglalkozó szakértői találkozóra*, 2010.

(UNICEF Child Rights Advocacy & Education Section – PFP Geneva, Identification of Unaccompanied and Separated Children: Exploring Age Assessment Challenges. Background and Discussion Paper for the Expert Seminar on Unaccompanied Minors, Children Crossing the External Borders of EU in Search of Protection organized by the Belgian Presidency of the European Union, 2010)

- UNICEF, *Haladás a gyermekekért: A millenniumi fejlesztési célok méltányosság útján való megvalósítása*, 9. jelentés, 2010. szeptember

(UNICEF, *Progress for Children: Achieving the MDGs with Equity*, No.9 September 2010)

3. függelék – SCEP, Állásfoglalás példaértékű gyakorlatról, az életkor-meghatározásra vonatkozó standardok

D5. Életkor-meghatározás³³

D5.1 Az életkor-meghatározás ne rutineljárás, hanem végső intézkedés legyen, amelyet csak olyan esetekben alkalmazzanak, amikor megalapozott gyanú merül fel az érintett személy életkorával kapcsolatban, és más módszerekkel (például az életkort igazoló dokumentumok beszerezése) nem sikerült meghatározni az érintett személy életkorát. Ha szükség van életkor-meghatározásra, az csak az érintett személy tájékozott hozzájárulásával végezhető el. Az eljárás során alkalmazzanak multidiszciplináris megközelítést, és a vizsgálatokat olyan független szakemberek végezzék el, akik megfelelő szaktudással rendelkeznek, és tisztában vannak a gyermekek etnikai és kulturális hátterével. Az eljárások kiegyensúlyozott arányban vegyék figyelembe a testi, fejlődési, pszichológiai, környezeti és kulturális tényezőket. Fontos megjegyezni, hogy az életkor-meghatározás nem egzakt tudomány, ezért az eljárásban mindig is jelen lesz a hiba jelentős mértékű kockázata. Az életkor-meghatározási eljárás ideje alatt az önmagát gyermeknek valló személyt gyermeknek kell tekinteni. A vizsgálatok során semmiképpen ne alkalmazzanak kényszert, és azokat a kulturális szempontok figyelembevételével végezzék el. Mindig a lehető legkevésbé invazív megoldást válasszák, és tartsák tisztában a gyermek méltóságát. Fokozott figyelmet kell fordítani arra, hogy a vizsgálatokat a nemi szempontok figyelembevételével végezzék el, valamint arra, hogy a kijelölt gyám nyomon követhesse az életkor-meghatározási eljárás folyamatát, és jelen lehessen a vizsgálatoknál, ha a vizsgált személy ezt igényli.

D5.2 Az életkor-meghatározási eljárást, valamint annak kimeneteleit és következményeit olyan nyelven kell elmagyarázni az érintett személynek, amelyet az megért. A döntést írásban kell közölni az érintett személlyel. Az érintett személynek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a döntést megfellebbezze, és ehhez megfelelő támogatást kell biztosítani számára.

D5.3 Kételey esetén az önmagát 18 évesnél fiatalabbnak valló személyt ideiglenesen gyermekként kell kezelni. Az érintett személy számára lehetővé kell tenni, hogy elutasítsa az életkor-meghatározásban való részvételt, ha a vizsgálatok sértenék méltóságát, vagy károsak lennének testi vagy lelki egészségére. Az, ha a vitatott korú személy megtagadja a részvételt bizonyos vizsgálatokban, nem befolyásolhatja az életkor-meghatározás eredményét vagy a védelemért benyújtott kérelemmel kapcsolatos döntést.

- * ENSZ Gyermekjogi Bizottság, 6. általános megjegyzés: Kísérő nélküli és családjuktól elválasztott kiskorúakkal való bánásmód származási országukon kívül, 2005 (6. általános megjegyzés), 31. cikk (i) bekezdés: Az életkor-meghatározást biztonságos módon, a gyermekek szükségleteinek és nemének figyelembevételével kell elvégezni, és kételey esetén a vizsgált személy javára kell dönteni
- * 6. általános megjegyzés, 95. bekezdés
- * UNHCR, A kísérő nélküli kiskorú menedékkérők kezelésével kapcsolatos szabályokra és eljárásokra vonatkozó irányelvek, 1997., 5.11. bekezdés
- * Európa Tanács, Az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezmény, 2005., 10. cikk (1) bekezdés
- * Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2000/C 364/01), 3. cikk, (1) bekezdés: Mindenkinnek joga van a testi és szellemi sérthetlenséghez.
- * Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsa: Menekült gyermekekkel kapcsolatos állásfoglalás, 1996., 9. cikk
- * A menekültstátusz megadására és visszavonására vonatkozó tagállami eljárások minimumszabályairól szóló 2005/85/EK tanács irányelv,

³³ SCEP, Állásfoglalás példaértékű gyakorlatról, 4. átdolgozott kiadás, 2009., 25–26. oldal és 64–65. oldal

17. cikk (5a) bekezdés: A kísérő nélküli kiskorút a menedékjog iránti kérelmének elbírálása előtt olyan nyelven, amelyről ésszerűen feltételezhető, hogy azt megérti, tájékoztatják arról a lehetőségről, hogy életkorának meghatározására orvosi vizsgálattal is sor kerülhet. A tájékoztatásnak információt kell tartalmaznia a vizsgálati módszerre, valamint az orvosi vizsgálat eredményének lehetséges következményeire vonatkozóan a menedékjog iránti kérelem elbírálását illetően, valamint annak a következményeire vonatkozóan, ha a kísérő nélküli kiskorú megtagadja az orvosi vizsgálaton való részvételt.

17. cikk (5b) bekezdés: A kísérő nélküli kiskorú és/vagy képviselője hozzájárul az orvosi vizsgálatnak az érintett kiskorú életkorának meghatározása érdekében való elvégzéséhez.

17. cikk (5c) bekezdés: A menedék iránti kérelem elutasítására nem kerülhet sor kizárólag azon az alapon, hogy a kísérő nélküli kiskorú nem vetette alá magát az orvosi vizsgálatnak.

* Az EU határozata harmadik államból származó kísérő nélküli kiskorúakról, 1997., 4. cikk (3) bekezdés: Az életkor-meghatározást objektíven kell elvégezni. Ennek érdekében a tagállamok a kiskorú, illetve a kijelölt felnőtt képviselő vagy intézmény

- □ hozzájárulásával, képzett egészségügyi szakemberek által végzett orvosi vizsgálatokat alkalmazhatnak.

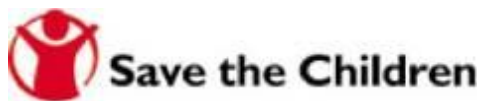
- □ Az ENSZ Menekültek helyzetére vonatkozó egyezménye, 1951., 31. cikk: A Szerződő Államok az országba való jogellenes belépésük, vagy tartózkodásuk miatt nem sújtják büntetéssel azokat a menedékkérőket, akik engedély nélkül lépnek be területükre, feltéve, hogy kellőképpen megindokolják jogellenes belépésüket.

□ UNHCR, A menekültstátusz megállapítására vonatkozó eljárásról és ismérvekről szóló kézikönyv, 1992., 196. és 197. Bekezdés

Családjuktól elszakított gyermekek Európában program

www.separated-children-europe-programme.org

Save the Children Denmark
Rosenorns Alle 12
DK-1634 Copenhagen V
+45 3536 5555
redbarnet@redbarnet.dk